

KIERUNKI ZAMAWIANE – PRZEWODNIK PO RAPORCIE PSDB

Celem Programu Kierunków Zamawianych (2008- 13) była **zmiana niekorzystnej struktury kształcenia na uczelniach wyższych** – chodziło o to, by więcej osób wybierało studia na kierunkach strategicznych dla gospodarki i by ich wykształcenie i kompetencje pomagały im na rynku pracy.

Dodatkowymi celami było wsparcie współpracy uczelni i pracodawców i poprawienie jakości kształcenia na tych studiach.

Raport pokazuje, że program zadziałał, a interwencja państwa przynosi korzyści. Warto jednak wykorzystać zdobyte doświadczenia przygotowując na nowo działania ze wsparciem funduszy unijnych w ramach nowej perspektywy finansowej (2014-20).

ZASADY PROGRAMU KIERUNKÓW ZAMAWIANYCH?

W ramach programu uczelnie mogły skorzystać z **1,2 mld zł** na poprawę jakości kształcenia i zachęty do studiowania na kierunkach matematyczno-przyrodniczych i technicznych (w szczególności na uatrakcyjnienie programów studiów, zwiększenie liczby studentów i absolwentów, sfinansowanie praktyk i staży, współpracę z pracodawcami, stypendia motywacyjne dla najlepszych studentów).

Żeby wejść do programu, uczelnie zgłaszały projekty konkursowe w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL, Poddziałanie 4.1.2). Celem było zwiększenia udziału absolwentów kierunków zamawianych do 22% populacji absolwentów.

Zamawiane były (spośród prawie 150 kierunków proponowanych przez uczelnie w Polsce): **automatyka i robotyka, biotechnologia, budownictwo, chemia, energetyka, fizyka/fizyka techniczna, informatyka, inżynieria materiałowa, inżynieria środowiskowa, matematyka, mechanika i budowa maszyn, mechatronika, ochrona środowiska, wzornictwo. Kierunki te zostały wskazane przez donatora funduszy unijnych.**

W efekcie działania programu:

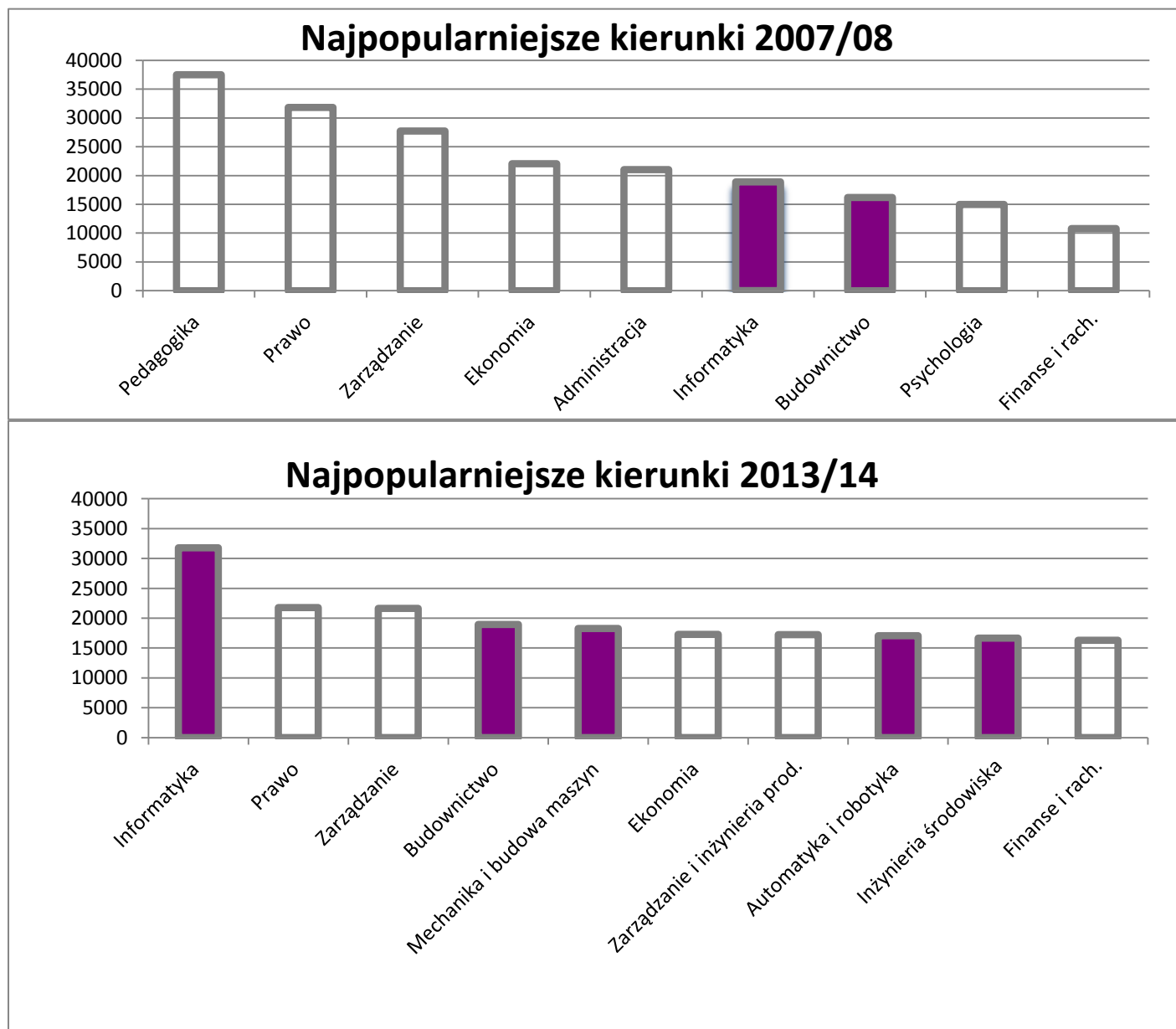
- ponad 87 tys. studentów podjęło naukę na kierunkach zamawianych
- ponad 10 tysięcy już trafiło na rynek pracy – znajdują pracę zgodną z kierunkiem częściej niż rówieśnicy po innych studiach
- połowa najlepszych studentów na studentów na roku na kierunkach zamawianych uzyskiwała nawet 1000 zł stypendium motywacyjnego

GŁÓWNE REKOMENDACJE RAPORTU

Kierunki zamawiane przywróciły społeczny prestiż studiom ścisłym i technicznym. Teraz pora na kolejny jakościowy krok – lepsze kształcenie kompetencji i umiejętności ważnych na rynku pracy na wszystkich kierunkach studiów.

- ➔ Trzeba wspierać (zamawiać) nie konkretne kierunki, ale kompetencje i moduły kształcenia.
- ➔ nadal należy wspierać współpracę uczelni i pracodawców, w tym te jej formy, które pojawiły lub rozwinęły dzięki programowi kierunków zamawianych

1. EFEKT PROGRAMU - ZMIANA STRUKTURY KSZTAŁCENIA

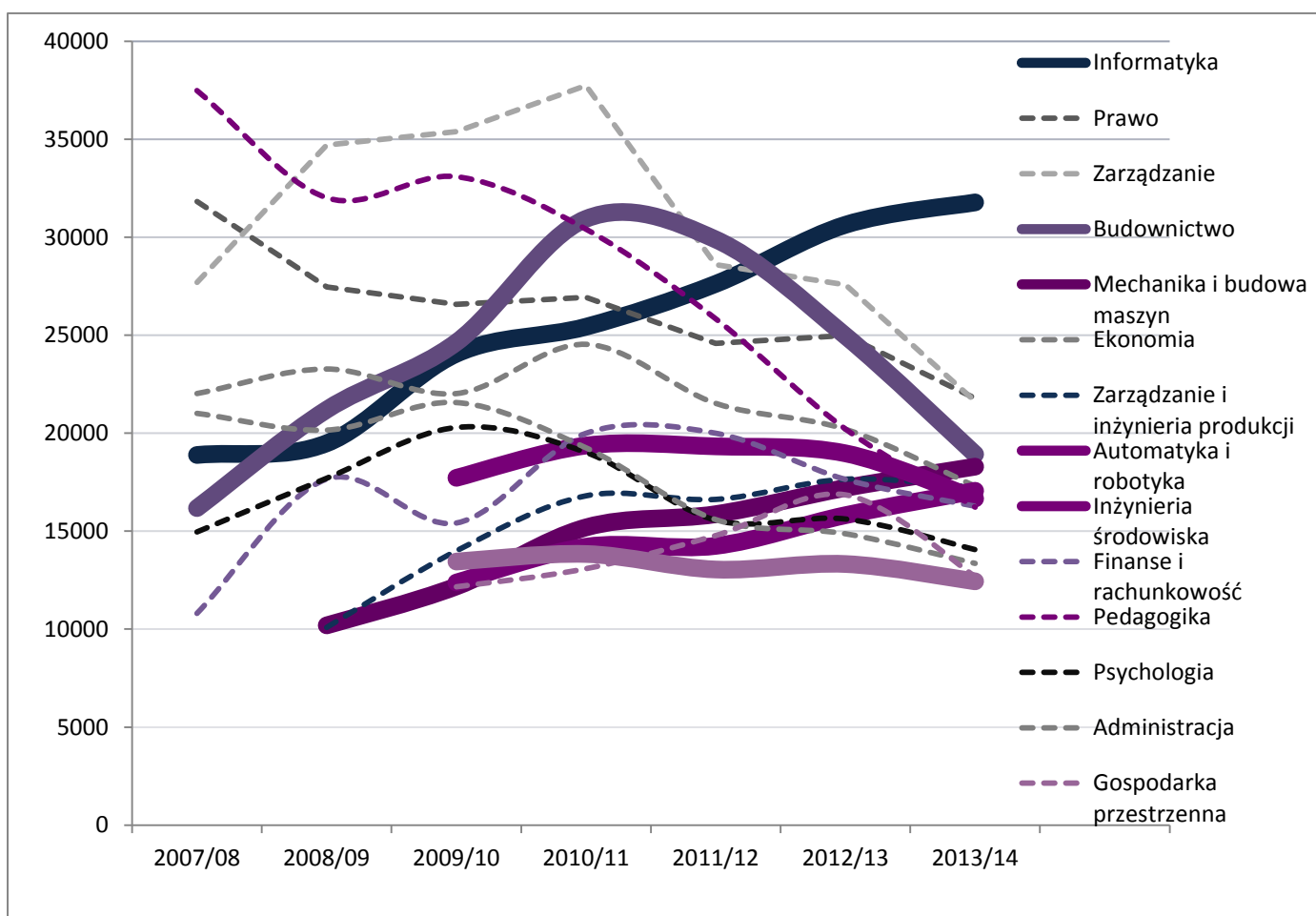
Maturzyści racjonalnie wybierają dziś przyszłe studia – kierują się perspektywami na przyszłość. Świadczy o tym choćby fakt, że na jedno miejsce na uczelni technicznej jest teraz czterech kandydatów, dwa razy tyle co w roku 2007/8.

Uczelnie techniczne są teraz najchętniej wybierane przez kandydatów na studia. Na czele listy najbardziej popularnych kierunków studiów drugi rok z rzędu jest informatyka. W 2012 roku wybrało ją ponad 30 639 kandydatów, a w 2013 r. o ponad tysiąc więcej (31 782).

Wśród najbardziej popularnych kierunków jest też automatyka i robotyka, którą w 2013 roku wybrało 17 062 osób (w poprzednim roku 15 815) oraz mechanika i budowa maszyn, na którą zdecydowało się ponad 18 tysięcy osób (w poprzednim - 17209). Na czwartej pozycji utrzymało się budownictwo.

Udało się osiągnąć zmianę ilościową i zmienić strukturę kształcenia.

TREND WYGLĄDAŁ TAK:

Na grafice widać, jak ranking zmienił się od roku akademickiego 2007/8

Grubą linią zaznaczone są kierunki zamawiane, przerywaną – pozostałe popularne kierunki – dane w raporcie, s. 83

Zainteresowanie uczelni programem było duże (mimo wąskiego zakresu zamawiania kierunków wzięła w nim udział aż 1/5 szkół wyższych). Widać więc ogromny potencjał uczelni i ogromną chęć poprawy jakości kształcenia. Uczelnie chcą też konkurować w nowatorski sposób o studentów – do tego chętnie wykorzystują fundusze europejskie

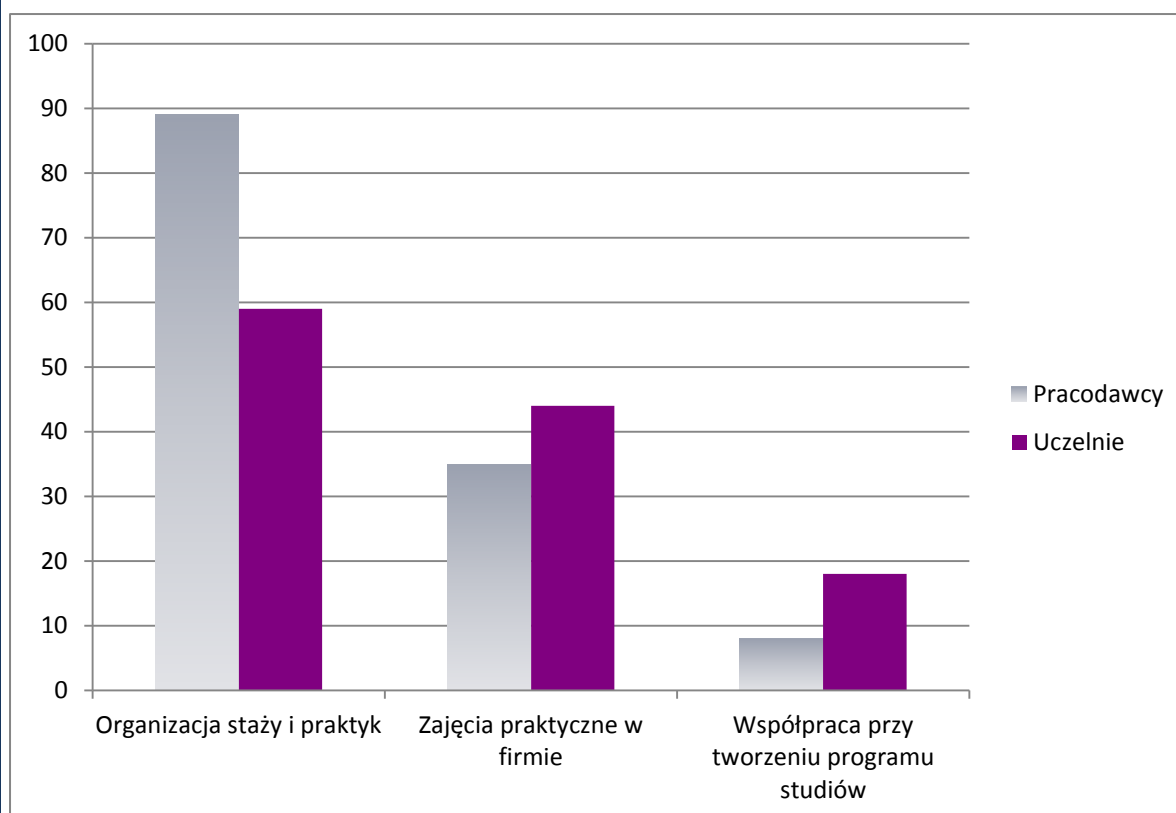
2. EFEKT PROGRAMU - WSPARCIE WSPÓŁPRACY UCZELNI Z PRACODAWCAMI

Jedną z największych wartości dodanych programu był rozwój rozmaitych form współpracy uczelni i pracodawców. Dzięki temu studenci zyskiwali też praktyczne umiejętności niezbędne na rynku pracy.

Na kierunkach zamawianych pojawiły się np. zajęcia pozwalające na zdobycie specjalistycznych uprawnień zawodowych, dodatkowe zajęcia językowe, zajęcia we współpracy z pracodawcami (na uczelni lub u pracodawcy), wizyty studyjne, studenci mogli brać udział w konferencjach itd. Program pozwalał też na finansowanie bardziej aktywnych form nauki, w mniejszych grupach. Były też odpłatne praktyki i staże u krajowych i zagranicznych pracodawców, a także w krajowych i zagranicznych ośrodkach badawczych.

Współpraca uczelni i przedsiębiorców (przykłady według wskazań ankietowanych) - tab. 6.3 i 6.4. w raporcie

CO ZYSKALI STUDENCI?

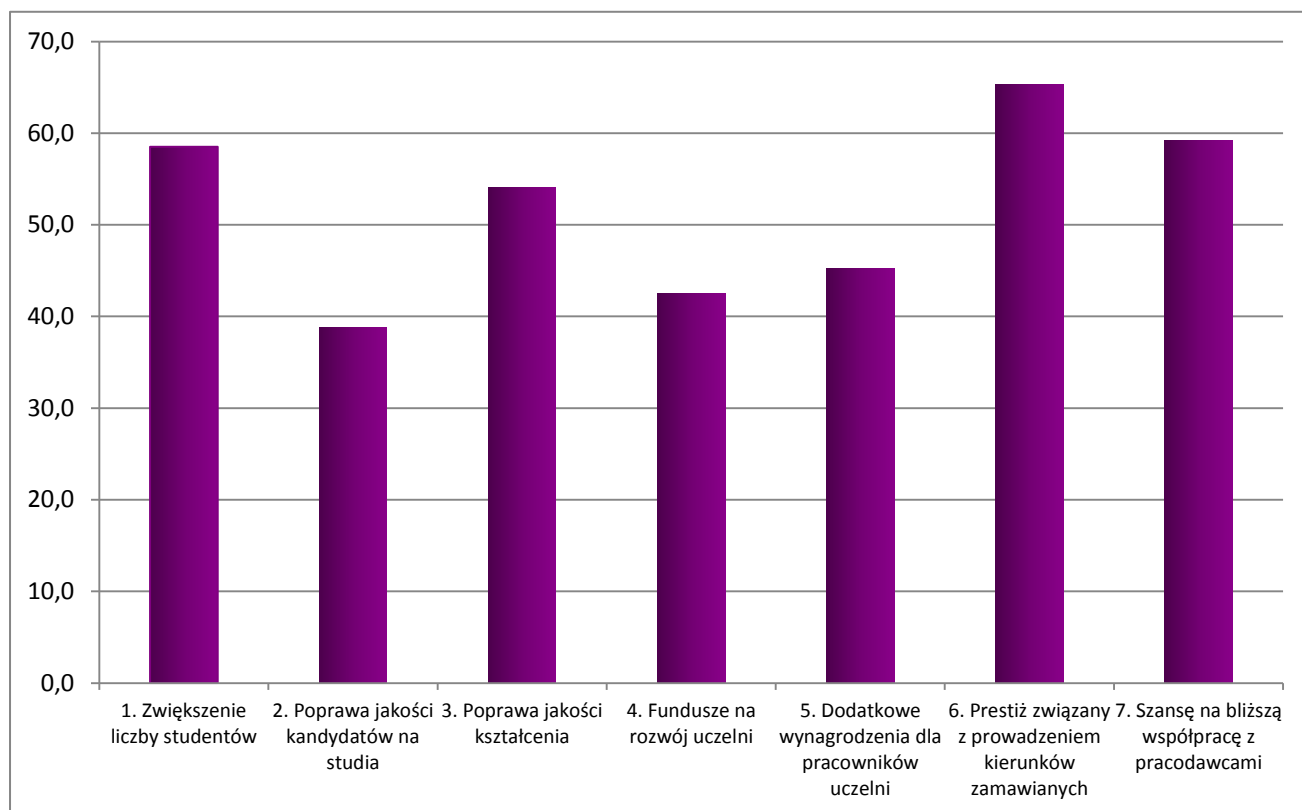

Stáže i praktyki były główną formą współpracy uczelni i pracodawców. Najczęściej trwały 2 - 4 tygodnie. Studenci kierunków zamawianych podejmowali je z podobną częstotliwością jak inni studenci analogicznych kierunków, ale ich praktyki miały częściej charakter staży płatnych. Zdaniem autorów raportu zwiększa to pozytywne efekty takiej formy rozwijania wiedzy i kompetencji.

Aż 71 % ankietowanych studentów twierdzi, że zadania, które wykonywali w czasie stażu/praktyki, były bezpośrednio związane z kierunkiem studiów. **Im dłuższy staż, tym uczestnicy częściej zadania stricte merytoryczne**, bezpośrednio związanych z kierunkiem studiów. Z punktu widzenia studenta/absolwenta, głównymi korzyściami z udziału w praktyce/stażu były: wzrost umiejętności praktycznych (48% wskazań o znaczącym wpływie) oraz wiedzy zawodowej (38%).

Raport zwraca jednak uwagę, że ta forma zwiększania kompetencji zawodowych w niewielkim stopniu pozwala zwiększyć kompetencje miękkie.

CO ZYSKAŁY UCZELNIE?

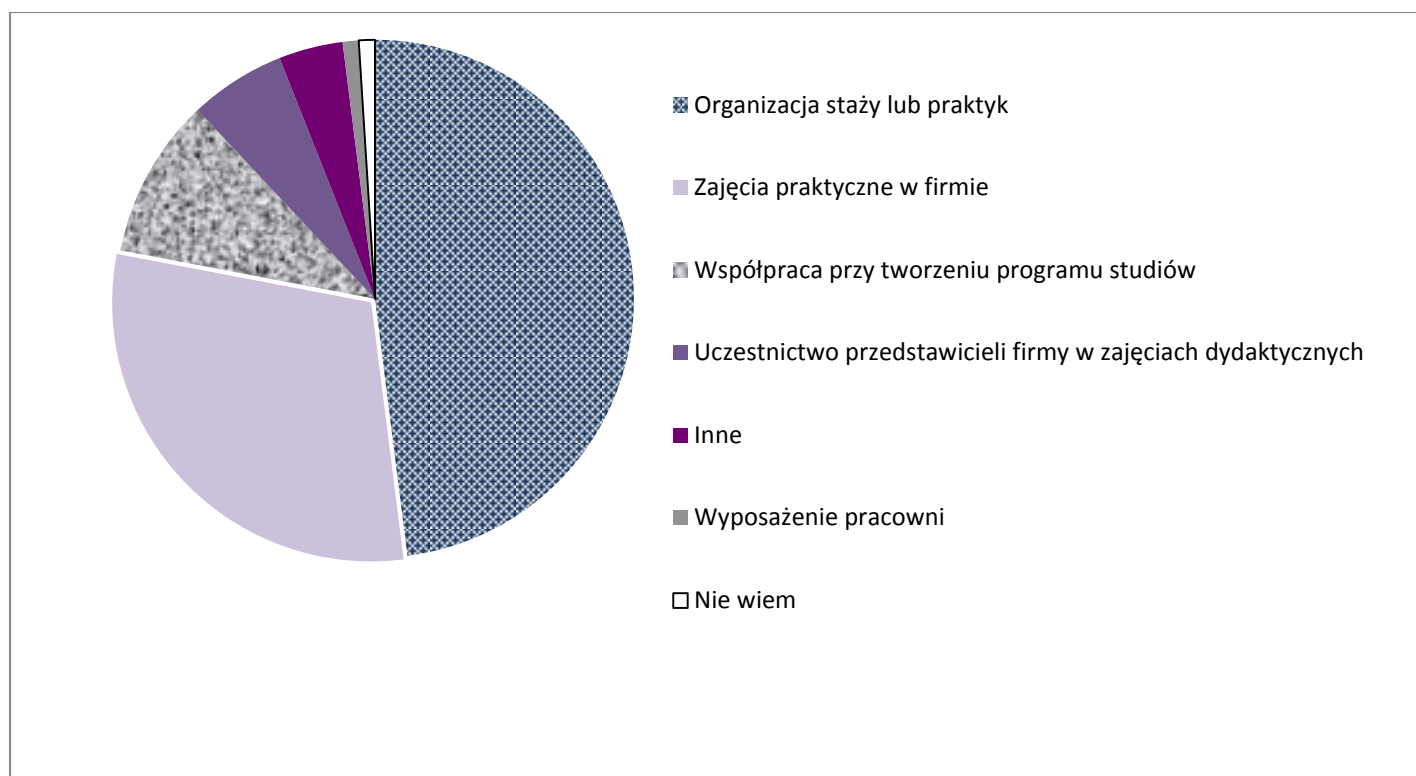
CO ZYSKALI PRACODAWCY?

90 proc. firm zaangażowanych we współpracę z uczelniami w ramach programu kierunków zamawianych jest skłonna (zdecydowanie lub raczej) wziąć ponownie udział w takim programie. Z punktu widzenia pracodawców program okazał się dużym sukcesem.

Ważne jest to, że oczekiwania pracodawców w większości się potwierdziły. Faktyczne korzyści polegały przede wszystkim na wkładzie pracy studentów (57%), wpływie na proces kształcenia studentów (49%) oraz korzyściach wizerunkowych wśród przyszłych absolwentów (41%).

Doświadczenie we współpracy z uczelniami dało też pracodawcom wiedzę, jakie formy współpracy z uczelniami są najbardziej efektywne:

Co najlepiej wpływa na przygotowanie studentów i absolwentów do wejścia na rynek pracy (wykres 6.7 w raporcie)

Mogąc wskazać tylko jedną, najważniejszą formę, prawie połowa badanych pracodawców wskazała na staże lub praktyki. Wskazywali też na zajęcia praktyczne w firmie.

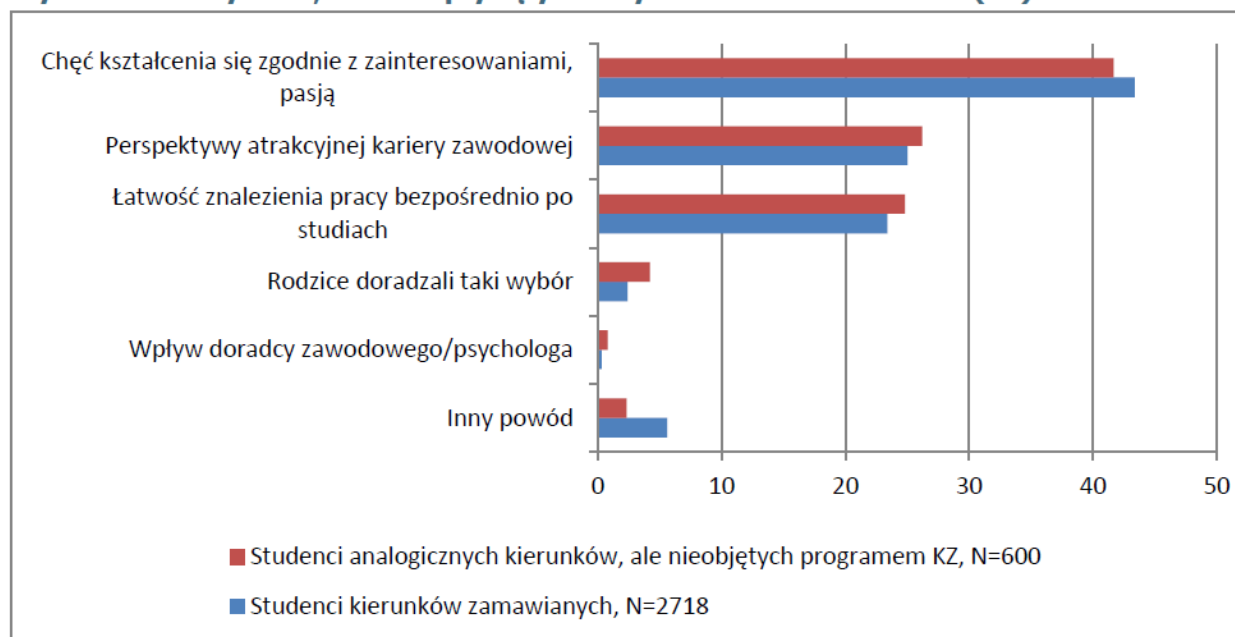
Dla co dziesiątego ankietowanego pracodawcy najważniejszą formą połączenia sił uczelni i pracodawców w celu zwiększenia zatrudnialności absolwentów szkół wyższych jest współpraca w zakresie formułowania programu studiów (10% wskazań).

3. EFEKT PROGRAMU - POPRAWA JAKOŚCI STUDIÓW

Program kierunków zamawianych pozwolił studentom skorzystać z droższych, ale lepszej jakości studiów. Przekłada się to na wyższą średnią ocen oraz wyższą ocenę studentów tych kierunków w oczach pracodawców (np. w czasie staży/praktyk).

- ➔ Aż 63% respondentów wskazało, że jakość kształcenia na kierunkach zamawianych znacząco odróżnia się od tej, oferowanej na konkurencyjnych kierunkach.
- ➔ Podobny odsetek (55%) respondentów wskazuje, że istotnie wyższa była także średnia ocen uzyskiwanych na kierunkach zamawianych.
- ➔ W opinii 42% przedstawicieli uczelni, odsetek skreśleń i rezygnacji ze studiowania jest niższy niż w porównywanych tokach kształcenia (37% respondentów uważa, że odsetek odejść jest podobny, a jedynie 9% wskazuje, że jest on wyższy).

Wykres 5.1. Czynniki, które wpłynęły na wybór kierunku studiów (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników ankiety CAWI studentów i absolwentów kierunków zamawianych oraz kierunków analogicznych, ale nieobjętych programem.

UWAGA: Respondenci mieli możliwość dokonania jednokrotnego wyboru.

Treści programowe i sposób realizacji studiów na kierunkach zamawianych wyróżniają się wyższym poziomem i różnorodnością form dydaktycznych oraz większym naciskiem na aspekty praktyczne kształcenia.

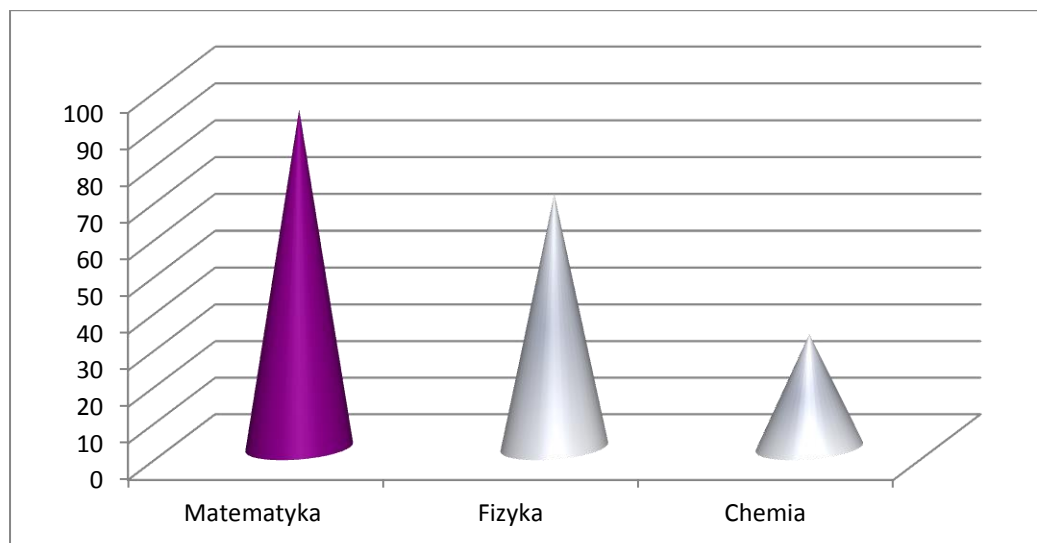
- W 28% badanych programów studiów studenci mogli odbyć staże w zagranicznej instytucji badawczej.
- W 64% programów mogli pojechać na wizyty studyjne w przedsiębiorstwach prowadzących działalność z obszaru tematyki kształcenia.
- W niemal co trzecim programie studenci mogli zdobyć uprawnień do obsługi urządzeń specjalistycznych, nauki programu AutoCAD lub innych programów specjalistycznych.
- W części programów oferowano kursy autoprezentacji, kursy przedsiębiorczości itp.

ZAJĘCIA WYRÓWNAWCZE I STYPENDIA

W ramach programu kierunków zamawianych uczelnie oferowały zajęcia wyrównawcze. Uzupełniały one wiedzę studentów, a często –nie tyle braki wiedzy studentów, co lukę między programami szkół średnich a uczelnianymi.

Tam, gdzie były oferowane, zajęcia wyrównawcze obejmowały znaczącą liczbę godzin (średnio 8-10 w tygodniu), w sposób istotny zwiększającą ilość zajęć na uczelni.

Z jakich przedmiotów prowadzone były zajęcia wyrównawcze (w procentach programów) (s. 49)

Dzięki zajęciom uczelnie zobaczyły korzyść z modyfikowania programów i uzupełniania wiedzy studentów. Jednocześnie **w 2012 r. zmieniona została podstawa programowa w szkołach**, więc maturzyści lepiej są przygotowani do uchodzących za trudne studiów na kierunkach technicznych, matematycznych i przyrodniczych

Uczelnie oferowały też studentom kierunków zamawianych stypendia. Informacja o możliwości uzyskania stypendium miała większe znaczenie dla osób decydujących o wyborze studiów w ostatniej chwili. To poważny argument za przebudowaniem systemu stypendiów. Zdaniem autorów raportu stypendia nie okazały się one czynnikiem decydującym o wyborze studiów. Raport wskazuje, że powinny one bardziej wspierać jakość kształcenia.

PODSUMOWANIE

Absolwenci kierunków zamawianych częściej niż absolwenci analogicznych, ale nie zamawianych studiów, znajdują pracę w zawodach blisko związanych z kierunkiem studiów. Pracodawcy postrzegają ich lepiej niż absolwentów analogicznych kierunków. Co ważne, sami absolwenci kierunków zamawianych mają większą satysfakcję z pracy.

Program kierunków zamawianych był projektowany w 2007 roku – od tego czasu zmieniły się uwarunkowania edukacyjne, gospodarcze, zmienił się rynek pracy.

WNIOSKI – WSPIERAJMY TO, CO PODNOSI JAKOŚĆ KSZTAŁCENIA I KOMPETENCJE

- ➔ Trzeba zamawiać kompetencje i moduły kształcenia, a nie kierunki studiów.
- ➔ Trzeba zmienić cele – postawić na wzrost poziomu kompetencji absolwentów.
- ➔ Warto prowadzić działania informacyjne w szkołach – od gimnazjów poczynając.
- ➔ Raport rekomenduje, by w przyszłości wspierać współpracę uczelni i przedsiębiorców, a zwłaszcza:
 - opiekę nad stażystami i praktykantami,
 - współpracę uczelni i pracodawców w formułowaniu tematów badawczych, które mogłyby się stać tematami prac dyplomowych,

- finansowanie współpracy organizacji studentów i pracodawców (np. poprzez wsparcie kół naukowych i akademickich inkubatorów przedsiębiorczości).
- potrzebne jest też stworzenie banku dobrych praktyk w zakresie współpracy uczelni i pracodawców.
- ➔ Ważną zmianą jest **wprowadzona już zmiana podstawy programowej w szkolnictwie ponadgimnazjalnym** (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27.VIII.2012 w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego poszczególnych typach szkół – Dz. U. z dnia 30.VIII.2012)
- ➔ **Nie ma już potrzeby wspierania zajęć wyrównawczych w ramach zamawiania przez państwo kompetencji i modułów kształcenia.**
- ➔ **Należy zmienić konstrukcję systemu stypendialnego.** Odejście od programu zamawiania kierunków na rzecz zamawiania kompetencji wymaga oparcia systemu stypendialnego w całości o kryteria jakościowe.
- ➔ Trzeba monitorować losy absolwentów – nie ma teraz danych, by poważnie ocenić znaczenie programu (postulat ten realizuje projekt nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym, nad którym pracuje obecnie parlament)